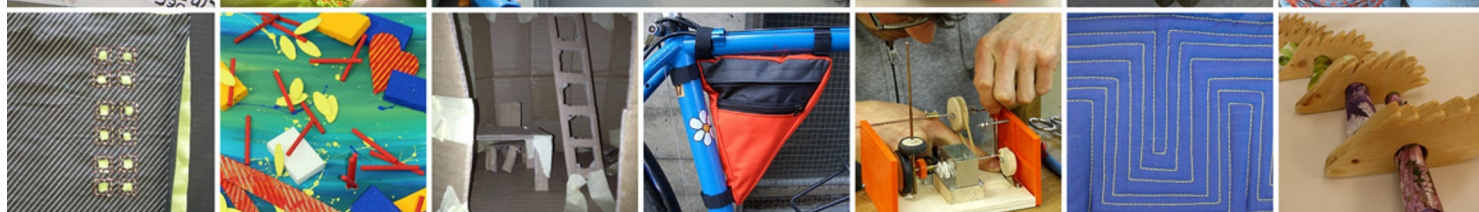
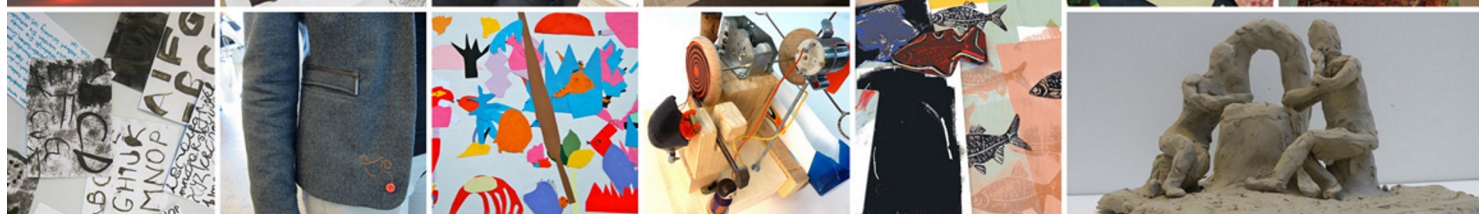

Art ed activitads expressivas

Elements dal svilup da la cumpetenzas

Champ da cumpetenzza	AF.2 A	Process e products Process figurativ	Activitads/tematica		
Cumpetenzza	2.	Las scolaras ed ils scolars san realisar - sulets u en gruppas - process figurativs ed amplifitgar lur lingua figurativa.		renviaments AS - Fantasia e creativad (6)	Renviament
		<i>Rimnar ed ordinar, experimentar</i> Las scolaras ed ils scolars ...			
Incumbensa dal 1. ciclus	AF.2.A.2 1	1a » san rimnar ed ordinar materialias, chaussas e maletgs da l'agen mund da viver tenor agens criteris u tenor criteris prescrits sco era experimentar cun quels. » san trair a niz collecziuns ed experiments sco funtauna d'inspiraziun per lur ulteriur process figurativ.			Cumpetenzza da basa
Incumbensa dal 2. ciclus	2	1b » san s'avischinar avertamain en gieu ed experiment a situaziuns, scuvrir chaussas novas ed engrondir uschia lur pussaivladads da s'exprimer a moda figurativa. 1c » san rimnar ed ordinar materialias, chaussas e maletgs da l'agen mund da viver e dals conturns pli vasts tenor criteris sco era experimentar cun quels. » san trair a niz collecziuns ed experiments sco funtauna d'inspiraziun per lur ulteriur process figurativ.			Stgalim da cumpetenzza
Incumbensa dal 3. ciclus	3	1d » san reagir en il gieu ed experiment a chaussas imprevisas, scolar lur atenziun per detagls ed amplifitgar lur lingua figurativa. 1e » san rimnar ed ordinar a maun da criteris materialias, chaussas e maletgs da contexts persunals ed esters sco era experimentar cun quels. » san trair a niz collecziuns ed experiments sco funtauna d'inspiraziun per lur ulteriur process figurativ. 1f » san acceptar en il gieu ed experiment il nunenconuscent, scuvrir particularitads e connexs e differenziar lur lingua figurativa.			

Ulteriuras infurmaziuns davart ils elements dal svilup da las cumpetenzas èn disponibilas en il chapitel *Survista*.

Impressum

Editura:	Departement d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient dal Grischun
Tar quest document:	Plan d'instrucziun 21 Ediziun dals 15-03-2016
Maletg da la cuverta:	Iwan Raschle
Copyright:	Ils dretgs d'auturas e d'auturs ed ulteriurs dretgs da questa pagina d'internet ha la CDEP-T. Cun chargiar giu cuntegns (texts, maletgs, datotecas) da questa pagina d'internet na vegnan transferids nagins dretgs.
Internet:	gr-r.lehrplan.ch

Cuntegn

Davart il champ		2
Impurtanza e finamiras		3
Infurmaziuns didacticas per l'art figurativ		5
Infurmaziuns didacticas per l'art textil e tecnic		8
Infurmaziuns davart la structura ed il cuntegn		12
Art figurativ		14
AF.1	Percepziun e communicaziun	15
A	Percepziun e reflexiun	15
B	Preschentaziun e documentaziun	17
AF.2	Process e products	18
A	Process figurativ	18
B	Elements da basa da l'art figurativ	20
C	Proceduras d'art figurativ e metodas orientadas a l'art	22
D	Materialias ed iseglia	25
AF.3	Contexts ed orientaziun	27
A	Cultura ed istorgia	27
B	Senn per l'art e per maletgs	28
Art textil e tecnic		29
ATT.1	Percepziun e communicaziun	30
A	Percepziun e reflexiun	30
B	Communicaziun e documentaziun	31
ATT.2	Process e products	32
A	Process da creaziun resp. da design	32
B	Funcziun e construcziun	34
C	Elements creativs	37
D	Procedura	38
E	Material, iseglia e maschinas	40
ATT.3	Contexts ed orientaziun	41
A	Cultura ed istorgia	41
B	Senn per design e tecnica	42

Davart il champ

Il rom "art ed activitads expressivas" sa cumpona da l'art figurativ e da l'art textil e tecnic. Ils chapitels introductivs cuntengan tuts dus. En in chapitel vegn dentant adina integrada l'emprim la perspectiva da l'art figurativ e suenter quella da l'art textil e tecnic. Alura suondan il svilup da las cumpetenzas per l'art figurativ e quel per l'art textil e tecnic.

Impurtanza e finamiras

Art figurativ

Impurtanza per la societad

En l'art figurativ ed en l'occupaziun cun maletgs¹ da l'art e dal mintgadi sa sensibiliseschan ils uffants e giuvenils per differentas modas expressivas figurativas. Els espriman en maletgs lur imaginaziuns, ideas ed intenziuns. En l'occupaziun tant pratica sco era receptiva cun furmas da communicaziun visualas, effects e funcziuns da maletgs sviluppan uffants e giuvenils lur cumpetenzza da maletg². Quella als pussibilitescha da s'orientar en ina societad ch'è caracterisada adina pli ferm da maletgs.

Uffants e giuvenils sviluppan ina capaciad da giuditgar ed ina tenuta da valurs envers art e cultura. Connexs cun la cultura e l'istorgia als mussan che la cultura sa stgaffescha adina puspè da nov en l'alternanza tranter tradiziun ed innovaziun. Tras inscunters cun artistas ed artists e contacts directs cun ovras d'art en museums, ateliers, gallarias ed en il spazi public furnescha l'art figurativ ina contribuziun impurtanta a la furmaziun culturala.

¹Infurmaziuns, co ch'il Plan d'instrucziun 21 va enturn cun las differentas structuradas da scola sin il stgalim secundar I, sa chattan en la *Survista* dal Plan d'instrucziun 21.

²Explicaziuns tar la noziun da maletg guardar sut *Noziun da maletg extendida*.

Impurtanza per la scola

Uffants e giuvenils s'occupan en l'art figurativ cun munds da maletg externs ed interns e resguardan en quest connex lur agen mund real respectiv. Els engrondeschan lur abilitads d'observaziun e da regurdientscha, exerciteschan in associar plain fantasia e differenzieschan lur capaciad d'imaginaziun e da represchentaziun. Las scolaras ed ils scolars documenteschan e preschentan fastizs da lur process figurativs ed artistics e da lur products e communitgeschan davart tals. Cun exposiziuns e preschentaziuns furneschan els ina contribuziun impurtanta a la cultura da la scola.

En l'agir orientà a process ed a products sviluppan las scolaras ed ils scolars dumondas ed ideas per maletgs che tractan differentas situaziuns e tematicas. Els fan emprovas cun elements da basa da l'art figurativ, proceduras e metodos orientadas a l'art³, materialias ed iseglia. Cun rimnar, ordinar, experimentar, concentrar e sviluppar vinavant realiseschan ils uffants e giuvenils agens maletgs.

En l'art figurativ emprendan las scolaras ed ils scolars ad enconuscher ovras d'art e maletgs da differentas culturas ed epocas. Els emprendan a leger ed a valitar quellas e quels. En il contemplar cumparativ realiseschan els che maletgs han different effects e diversas funcziuns e ch'els èn liads vi da contexts culturals ed istorics. En quest connex engrondeschan ils uffants e giuvenils la chapientscha per lur identitad culturala e per differenzas interculturalas sco era istoricas.

³Guardar sut *Cumpetenzza da maletg*.

Impurtanza persunala

Maletgs evocheschan tar uffants e giuvenils differentas associaziuns ed emeziuns. En muments d'ina atenziun cumpletta e d'ina tenuta mirvegliusa ed examinanta fan las scolaras ed ils scolars experientschas esteticas. Quellas promovon l'abiltad da sviluppar atgnas dumondas e soluziuns ed il curaschi da s'occupar cun chaussas nunenconuschentas ed insolitas.

En l'art figurativ realiseschan las scolaras ed ils scolars agens maletgs. Els perscruteschan il mund real e scuvran en quest connex novs access. Els fan l'experientscha da l'autoefficacitad e chapeschan la lingua figurativa persunala sco furma d'expressiun autonoma ed independenta.

Art textil e tecnic

Impurtanza per la societad

Il mund actual e noss mintgadi è caracterisads fermamain da design e da tecnica.⁴ Nus essan circumdads da products e d'objects da design e technics. En l'art textil e tecnic s'occupan ils uffants e giuvenils da products, process sco era soluziuns concepziunalas e technicas ed emprendan ad enconuscher lur impurtanza culturala, tecnica, economica ed ecologica. La chapientscha per design e tecnica declera dumondas davart il senn e la valor en connex cun la produczion, la concepziun, il diever e la dismessa da products. Ella renda uffants e giuvenils abels da realisar connexs da svilups e products technics e culturals e da prender posiziun latiers.

Uffants e giuvenils han il basegn da furmar lur agens conturns, da sviluppar chaussas novas e da transfurmar chaussas existentas tenor pretensiuns novas u tenor lur imaginaziuns ed ideas. En process da concepziun resp. da design s'acquistan las scolaras ed ils scolars cumpetenzas motoricas e manualas da basa ch'els pon duvrar bain e savens ordaifer la scola. Ensemen cun ulteriuras cumpetenzas esteticas, concepziunalas e technicas è quellas d'ina impurtanza centrala per emprender e per pratitgar numerusas professiuns.

⁴En il center dal design stattan la qualidad dal process e l'occupaziun concepziunala cun funcziuns e furmas. La tecnica cumpiglia tut las activitads umanas che sa fatschentan cun la produczion, il diever, la valitaziun e la dismessa da products technics e textils.

Impurtanza per la scola

En l'instrucziun tractan las scolaras ed ils scolars connexs concepziunals e technics ed emprendan da descriver e da documentar las percepziuns, ils process d'elavuraziun ed ils products creads. Els sa fatschentan cun temas ch'èn impurtants per la societad, cun dumondas da la concepziun e da la tecnica. Els perscruteschan materialias, emprendan ad enconuscher proceduras manualas e dovran en quest connex iseglia e maschinas. Els analiseschan funcziuns e construcziuns, planiseschan e sviluppan agens products.

Scolaras e scolars sclereschan e valiteschan modas da produczion manualas ed industrialas. Els formuleschan agens giudicaments e sviluppan in sentiment per qualidad. Questa occupaziun promova l'interess e la chapientscha per design e tecnica.

Impurtanza persunala

En l'art textil e tecnic creeschon uffants e giuvenils autonomamain products persunals. Els vesan directamain las consequenzas ed ils effects da lur activitads, quai che promova la relaziun emozionala cun il product. L'experiencescha d'avair creà insatge e d'avair emprendi insatge nov rinforza la conscienza da sasez dals uffants e giuvenils ed als lascha far l'experiencescha da l'autoefficacitad. D'emprender ad enconuscher ils agens cunfins u ils cunfins da quai ch'è realisabel promova il connex cun la realitad.

Infurmaziuns didacticass per l'art figurativ

Remartgas areguard la chapientscha dal rom

<p>Noziun da maletg extendida</p>	<p>La noziun da maletg extendida cumpiglia d'ina vart maletgs bidimensiunals, betg animads ed animads (p.ex. pictura, dissegn, grafica, fotografia, video, animaziun) e da l'autra vart ovras tridimensiunals en architectura, sculptura, installaziun e performanza.</p> <p>Ultra da quai vegni fatg la differenza tranter maletgs externs e maletgs interns. Maletgs interns cuntengnan ideas ed imaginaziuns, fantasias, sentiments ed associaziuns. Maletgs externs sa refereschan a purtrets, objects e fenomens da natira, cultura ed art.</p>
<p>Cumpetenzza da maletg</p>	<p>La cumpetenzza da maletg sto vegnir chapida sco capacitads, abilitads, enconuschientschas e tenutas che pussibiliteschan a scolaras e scolaras da s'orientar en in mund ch'è caracterisà da maletgs. En l'instrucziun vegnan las scolaras ed ils scolaras rendids abels d'identifitgar ils effects e las funcziuns da maletgs sco era da chapir contexts subjectiv-biografics ed istoric-culturalis.</p> <p>Scolaras e scolaras s'acquistan ina cumpetenzza da maletg, sch'els:</p> <ul style="list-style-type: none"> • imagineschan, vivan, percepeschan, analyseschan, interpreteschan maletgs (recepziun); • sviluppeschan, projecteschan, realiseschan, concentreschan maletgs (producziun); • classifitgeschan, cumpareglian, chapeschan maletgs (reflexiun); • sa decleran e communicgeschan cun maletgs, discurren sur da maletgs (communicaziun).
<p>Metodass orientadas a l'art</p>	<p>Las scolaras ed ils scolaras utiliseschan modass e manierass da pensar e da lavurar co ch'ellas vegnan applitgadas en l'art (p.ex. transfurmar, variar, cumbinar, alienar). Grazia a metodass orientadas a l'art survegnan els l'ocasiun en l'instrucziun da far experientschas cun emprender ad enconuscher e cun sa fatschentar cun maletgs e cun ovras d'art. En quest connex vegnan els intimads da surpigliar perspectivass insolitas e nunusitadas, da tschertgar cunfins e da surmuntar las atgnas disas.</p>

Inziar e planisar process figurativs

<p>Champs tematics</p>	<p>In process figurativ vegn inizià cun ina dumond partind d'in tema dal mund da viver e d'imaginaziun da las scolaras e dals scolaras. Fenomens da natira ed art, ovras d'art contemporanas ed istoricas sco era munds da maletg analogs e digitalis furman la basa per talas dumondas.</p> <p>Champs tematics pussaivels èn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uman, figura, preschentaziun da sasezza; • cuntrada, planta, animal; • object, corp, spazi, architectura; • colurs (material e fenomens); • moviment (percepziun e preschentaziun); • ficziun, giavischs, sentiments; • reclama, segns, simbols.
<p>Leziass e pensums</p>	<p>Leziass e pensums signifitgants pussibiliteschan a las scolaras ed als scolaras in emprender orientà a las cumpetenzas en ils trais champs da cumpetenzza <i>percepziun e communicaziun, process e products, contexts ed orientaziun</i>. Ina lezia u in pensum cumpiglia ina dumonda figurativa sco era criteris da process e da product e pretenda agens maletgs sco soluziun. L'inscenaziun dal process, l'integraziun d'elements da basa figurativs (puncts, lingias, furmas; colurs; spazi; structura da la surfatscha; moviment), la tscherna da proceduras, materialias e metodass orientadas a l'art sco era la valitaziun èn aspects da la planisaziun. Bunass leziass e bunass pensums inizieschan tar las scolaras ed ils scolaras in'occupaziun averta,</p>

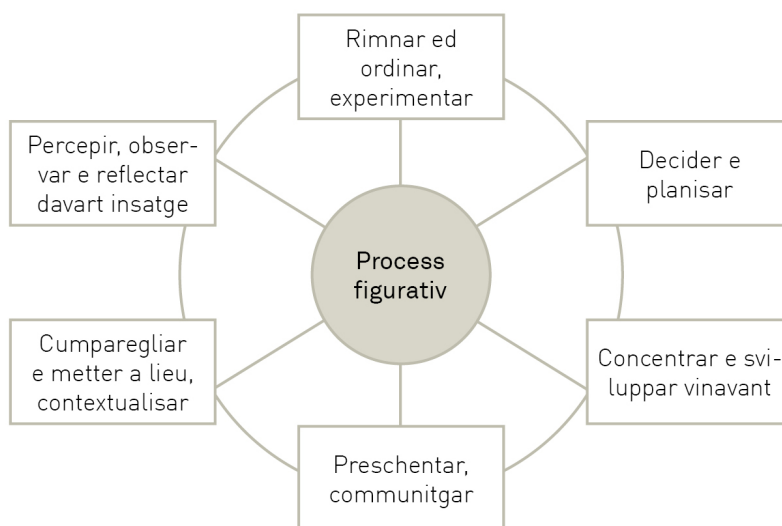
mirvegliusa e plaina plaschair d'experimentar e promovon lur creatividad e lur lingua figurativa.

Process figurativ

En il process figurativ emprendan las scolaras ed ils scolars da sviluppar in'idea d'in maletg e da la realisar cun meds figurativs. En l'alternanza tranter percepir, pensar ed agir fan las scolaras ed ils scolars experientschas esteticas e differenzieschan uschia lur capacitad d'imaginaziun e da represchentaziun.

Els observan, descrivan e cumpareglian fenomens, objects e maletgs. Els rimnan e classifitgeschan materialias ed infurmaziuns, jogan ed experimenteschan cun elements figurativs da basa e cun proceduras. Els entran en il process ed emprovan differentas modas da proceder. Las scolaras ed ils scolars fan l'experientscha che process creativ naschan en l'alternanza dad esser surprais, sa concentrar, betg savair, decider, planisar, restar, laschar capitar, repeter, sbittar, tardivar, ristgar, disdir, betg gartegiar, cumparegliar e valitar. En quest connex s'elavuran els las competenzas per sviluppar e per realisar agens maletgs sco soluziun. En il context d'art e da cultura emprendan las scolaras ed ils scolars da cumparegliar e classifitgar lur maletgs.

Illustraziun 1: Process figurativ

Access a maletgs

En l'occupaziun cun maletgs ston vegnir resguardads differents access:

- access associativ (p.ex. chadainas d'associaziuns, inventar in titel, raquintar istorgias, glista d'adjectivs, intervista fictiva);
- access descriptiv (p.ex. viadi tras il maletg, gieu *Jau ves insatge che ti na vesas betg*);
- access orientà a l'agir (p.ex. far suentar la gestic, la posiziun, la mimica, sonorissaziun, alienar, cumpletar e cumbinar parts dal maletg, dictat da maletg);
- access analitic (p.ex. motiv, cumposiziun dal maletg, aspects formals, moda e stil da picturar).

Accompagnar e giuditgar process figurativs

Rolla da las personas d'instrucziun

Accompagnant process figurativs pretenda e promova la persona d'instrucziun la moda da s'exprimer individualmain da las scolaras e dals scolars ed ha differentas rollas en quest connex. Quellas cumpiglian

- l'intermediaziun d'enconuschientschas spezialissadas e specificas, d'abilitads,

- da modas artisticas da pensar e d'agir;
- l'instrucziun ed il barat;
- la cussegliaziun e l'encuraschament;
- il pussibilitar da far experientschas esteticas;
- l'animaziun da reflectar, da contemplar maletgs e da communitgar;
- l'appreziaziun, il giudicament e la valitaziun critica.

La persuna d'instrucziun iniziescha vias d'emprender cun far experiments e scuvertas sco era situaziuns d'emprender sin basa dal chapir e da l'analisar. Ella sustegna in'occupaziun constructiva cun difficultads e bloccadas cun diriger - or d'ina tenuta da basa ch'è orientada a la promoziun - l'attenziun a pussaivladads da svilup. Ella valitescha process e products en ina moda che s'orientescha a criteris.

Reflexiun e documentaziun

Experientschas da process vegnan ponderadas, documentadas e communitgadas a maun da studis, sboz, carnets da skizzas u schurnals d'emprender. Sa fatschentond cun process e products sviluppan las scholaras ed ils scolars chapientscha e stima per differentas modas da lavurar e da linguatgs figurativs.

Chaussas transversalas ed infurmaziuns davart il 1. ciclus

Accents pertutgant competenzas transversalas

En l'art figurativ resultan blers puncts da referiments per promover competenzas transversalas. En il sector da las competenzas personalas vegni lavurà prioritarmain vi da la:

- autonomia: las scholaras ed ils scolars emprendan ad organisar process figurativs ed a lavurar en moda concentrada e perseveranta.

En il sector da las competenzas socialas vegni lavurà prioritarmain vi da la:

- abilitad da cooperar: las scholaras ed ils scolars emprendan da realisar cuminaivlamain process figurativs e da profiter dal potenzial da la gruppa.

En il sector da las competenzas metodicas vegni lavurà prioritarmain vi da la:

- abilitad linguistica: las scholaras ed ils scolars emprendan da descriver fenomens figurativs cun noziuns tecnicas e da commentar e preschentar process e products cun in vocabulari specific.
- Schliar lezias/pensums/problems: Las scholaras ed ils scolars emprendan ad enconuscher differentas strategias per far lezias e pensums figurativs ed applitgeschan quellas intenziunadamain. En quest connex emprendan els d'acceptar sfidas, d'inventar soluziuns creativas, da trair a niz infurmaziuns e da planisar ils pass da la realisaziun.

(Guardar era *Basas*, chapitel *Cumpetenzas transversalas*.)

Infurmaziuns davart il 1. ciclus

Tar uffants dal 1. ciclus è la midada da l'art figurativ al gieu liber fluctuanta. L'occupaziun cun proceduras fundamentalas, en spezial il dissegнар, malegiar e modellar, pussibiliteschan a l'uffant - d'elavurar e da communitgar - ordaifer furmas d'expressiun linguisticas - chaussas ch'el ha passentà e fatg tras. En l'ir enturn a moda ludica cun furmas, colurs e materialias structurescha l'uffant sias percepziuns multifaras e sviluppa uschia agens simbols signifitgants e maletgs interns. Quels furman la basa per pudair chapir simbols en maletgs, istorgias e paraulas. (Guardar era *Basas*, chapitel *Puncts centrals dal 1. ciclus*.)

Infurmaziuns didacticass per l'art textil e tecnic

Planisar l'instrucziun

Champs tematics

La planisaziun d'in project d'instrucziun parta dal mund real, dals interess e da la savida preliminar da las scolaras e dals scolars. Partind dals champs tematics gieu/temp liber, vestgadira/moda, construcziun/sectur d'abitar, mecanica/transport ed energia/electricitad planiseschan las personas d'instrucziun ambients d'emprender concrets ed unitads d'instrucziun, en las qualas las scolaras ed ils scolars s'acquistan savida, abilitads e tenutas manualas e concepziunalas. Champs tematics cuntengnan temas ch'èn impurtants per la societad, che derivan dal design e da la tecnica e che vegnan perscrutads sur l'agir, il producir ed il reflectar.

Lezias e pensums

Bunas lezias e pensums pretensius pussibiliteschan a las scolaras ed als scolars da far experientschas e d'emprender en ils trais champs da cumpetenza *percepziun e communicaziun, process e products sco era contexts ed orientaziun*. Il punct da partenza è savens l'occupaziun cun la funcziun e cun la construcziun d'in product, cun ils elements creativs, cun las proceduras u cun las materialias che vegnan examinadas precisamain, analisadas u empruvadas a moda experimentalas. Sin basa da quai vegnan svilupads - cuminaivlamain u individualmain - pass da lavur e soluziuns.

Lezias e pensums serrads, mez averts ed averts vegnan dads en ritgas variaziuns. La finamira en quest connex è quella da manar las scolaras ed ils scolars ad in'occupaziun averta, explorativa ed orientada a soluziuns da l'incumbensa e da pussibilitar soluziuns individualas.

Las personas d'instrucziun defineschan u fixeschan ils criteris d'ina incumbensa. Ellas instrueschan las scolaras ed ils scolars da s'occupar pli detagliadamain cun la lezia u cun il pensum.

Cun dar lezias e pensums ston vegnir resguardadas supplementarmain las premissas situativas (p.ex. grondezza da la classa, grondezza da la localitad, equipament, eterogenitad).

Process da creaziun resp. da design⁵

Sch'ina lezia, in pensum u in problem preschentà è ina sfida, inizescha quai in process da creaziun resp. da design. En quel pon vegnir differenziadas differentas fasas che suondan savens ina l'autra conform a la preschentaziun. En il process poi esser necessari da far in pass enavos per sclerir dumondas parzialas anc betg schliadas.

Tabella 1: Il process da creaziun resp. da design

Fasas dal process da creaziun resp. da design	Infurmaziuns metodicas
Rimnar ed ordinar	<ul style="list-style-type: none"> Duvrar differentas funtaunas d'inspiraziun sco motivaziun; rimnar ed ordinar infurmaziuns; skizzar ed analizar differentas ideas ed opziuns d'agir.
Experimantar e sviluppar	<ul style="list-style-type: none"> Sviluppar atgnas variantas da soluziun cun agid d'experiments creativs e cun experiments tecnic-funcziunals; far sbozs, models ed optimar a moda orientada a criteris.
Planisar e producir	<ul style="list-style-type: none"> Giuditgar experiments, sbozs e models a maun da finamiras; reflectar davart las experienschas fatgas e planisar e realisar ils pass da lavur per la realisaziun.
Giuditgar e sviluppar vinavant	<ul style="list-style-type: none"> Giuditgar vias da soluziun individualas e products a maun da criteris.
Documentar e preschentar	<ul style="list-style-type: none"> Documentar e preschentar process e products.

⁵En il 1. ciclus vegni discurre dal process da creaziun en il plan d'instrucziun, a partir dal 2. ciclus vegn introducida la noziun dal process da design.

Accompagnar il process da creaziun resp. da design

Rolla da las personas d'instrucziun	Las personas d'instrucziun instrueschan ed accompognan las scolaras ed ils scolars en lur process d'emprender, da creaziun e da design. Ellas mettan a disposiziun in spazi liber per atgnas experienschas ed accompognan fasas da reflexiun e da preschentaziun.
Orientaziun a l'acziun	L'instrucziun vegn dada a moda orientada a l'acziun. Process concepziunals e technics na duain las scolaras ed ils scolars betg mo imitar, mabain chapir per emprender a valitar ed a realisar tals. En questa moda vegnan acquistadas competenzas d'agir che pon vegnir applitgadas era tar novs problems en l'instrucziun ed en il mintgadi.
Metodas	Bunas leziass e pensums pretensius pretendan che metodas specificas vegnan applitgadas sistematicamain.

Tabella 2: Metodas scuvertas e chapavilas

Metodas scuvertas	Metodas chapavilas
<p>Analisa Examinaziun da material, analisa da product, deconstrucziun, analisa istorica u tecnica, controlla da material e.u.v</p> <p>Experiment Emprova da material, experiments creativs e technics.</p> <p>Metodas intuitivas Orientaziun vi da caracteristicas specificas da materialias e d'objects p.ex. collecziun u museum; jugar cun materialias; rimnar ed ordinar tenor criteris sistematicis individuals</p>	<p>Curs Mussar e far suentar a moda reflectada. Adattà per introducir proceduras, process da lavur, manipulaziun da maschinas u d'apparats.</p> <p>Program directiv/incumbensa da plirs stgalims Elavuraziun independenta tenor structurass predefinidas cun sustegn da maletgs, texts ed exempels che mussan il proceder pass per pass.</p> <p>Exploraziun Per entrar en ina tematica u per l'approfondar: p.ex. inspeccziun d'in manaschi, excursiun, visita d'in museum, intervista cun experts, studi tecnic.</p>

Segirezza

En la lavur cun iseglia, apparats e maschinas ston vegnir observadas las recumandaziuns dal Post da consultaziun svizzer per la prevenziun d'accidents (ppa) da la SUVA.

Giuditgar e valitar process e products**Giuditgar, evaluar, valitar**

Las scolaras ed ils scolars cumpareglian lur pass da lavur e soluziuns parzialas gia durant il process da creaziun resp. da design cun ils criteris da la lezia u dal pensum. Els formuleschan lur experientschas d'ir enturn cun las materialias elavuradas, las proceduras applitgadas, las construcziuns, las concepziuns ed ils contexts. Uschia scoleschan els lur observaziun e sviluppan ina moda precisa da s'exprimer. Las reflexiuns pon vegnir fixadas en schurnals d'emprender u fatgas en la gruppa d'emprender cun rundas da parairi orientadas als criteris.

Orientaziun a criteris

Cun criteris vegnan las scolaras ed ils scolars instruids da sa fatschentar pli detagliadamain cun ina lezia ubain cun in pensum formulà u cun in problem preschentà. En il giudicament sa referescha la persona d'instrucziun als criteris formulads (p.ex. tar la preschentaziun, tar las colurs tschernidas, tar la construcziun e funcziun u tar ils connexs ecologics). L'autogiudicat sco era il giudicat tras terzas personas vegnan fatgs cun cumparegliar ils criteris ed ils resultats dal process da creaziun resp. da design.

Chaussas transversalas ed infurmaziuns davart il 1. ciclus**Accents pertutgant competenzas transversalas**

En l'art textil e tecnic resultan puncts da referiments multifars per promover las competenzas transversalas.

En il sector da las competenzas personalas vegni lavurà prioritarmain vi da la:

- autoreflexiun: Las scolaras ed ils scolars fan tras e pondereschan en l'instrucziun process multifars d'emprender e da schliar problems. En l'occupaziun cun objects e products emprendan els ad analisar l'effect da tals ed applitgeschan lur enconuschientschas e lur abilitads en ulteriurs process.

En il sector da las competenzas metodicas vegni lavurà prioritarmain vi dal:

- trair a niz infurmaziuns: Per realisar lur projects ston las scolaras ed ils scolaras consultar infurmaziuns da differentas funtaunas. Els èn adina pli savens en cas da sa procurar sezs infurmaziuns, d'elavurar e da giuditgar dumondas a maun d'experiments.
- Schliar lezias/pensums/problems: Las scolaras ed ils scolaras rimnan experientschas cun schliar lezias e pensums concepziunals e technics. Els fan tras process multifars ch'els structureschan adina pli savens sezs. Cun realisar lur agens projects emprendan els d'ir enturn cun sfidas.

(Guardar era *Basas*, chapitel *Cumpetenzas transversalas*.)

Infurmaziuns davart il 1. ciclus

En il 1. ciclus scoleschan ils uffants lur percepziun en il contact cun materialias. Tar l'elavuraziun dovran els lur mauns ed emprimas iseglias a moda variada. En quest connex exerciteschan els la coordinaziun e l'inschign ed emprendan da dosar la forza e s'acquistan ina savida da las caracteristicas dals materials e da las modas da proceder. Models da moviment ils pli differentes dals mauns e da la bratscha promovon en spezial las premissas per l'acquist da la scrittira. Uffants sanestrers han in dretg d'in accumpagnament da l'emprender che sustegna lur dominanza dals mauns en mintga situaziun.

Lezias e pensums creativs èn pretensius era en il 1. ciclus, ston però correspunder a las premissas cognitivas, motoricas ed emoziunalas dals uffants e porschan pussaivladads da decider en il process.

Materialias che pon vegnir colliadas ina cun l'autra cun enfilar, metter ensemen, collar, mantunar u enguttar han ina gronda attracziun concepziunala per uffants. Cun metter ensemen pass per pass las materialias sa sviluppan durant la lavur successivamain ideas, visiuns u in product.

Il declerar situaziuns, lezias e pensums, sco era l'introducziun da proceduras e da modas da proceder pon vegnir resguardads sco promoziun intensiva e connectada da la lingua. Cun cumbinar l'acziun (part nunverbala) ed il discurrer il medem mument (part verbala) vegnan noziuns messas en in context logic per ils uffants, illustradas ed integradas en il stgazi da plets.

(Guardar era *Basas*, chapitel *Puncts centrals dal 1. ciclus*.)

Infurmaziuns davart la structura ed il cuntegn

Interdependenza dals trais champs da cumpetenza

Ils plans d'instrucziun dals roms "art figurativ" ed "art textil e tecnic" han la medema structura fundamentala. Els èn sutdividids en ils champs da cumpetenza *perceziun e communicaziun*, *process e products* sco era *contexts ed orientaziun*. Las particularitads specificas dal rom sa mussan en la structura interna (guardar tabellas 3 e 4).

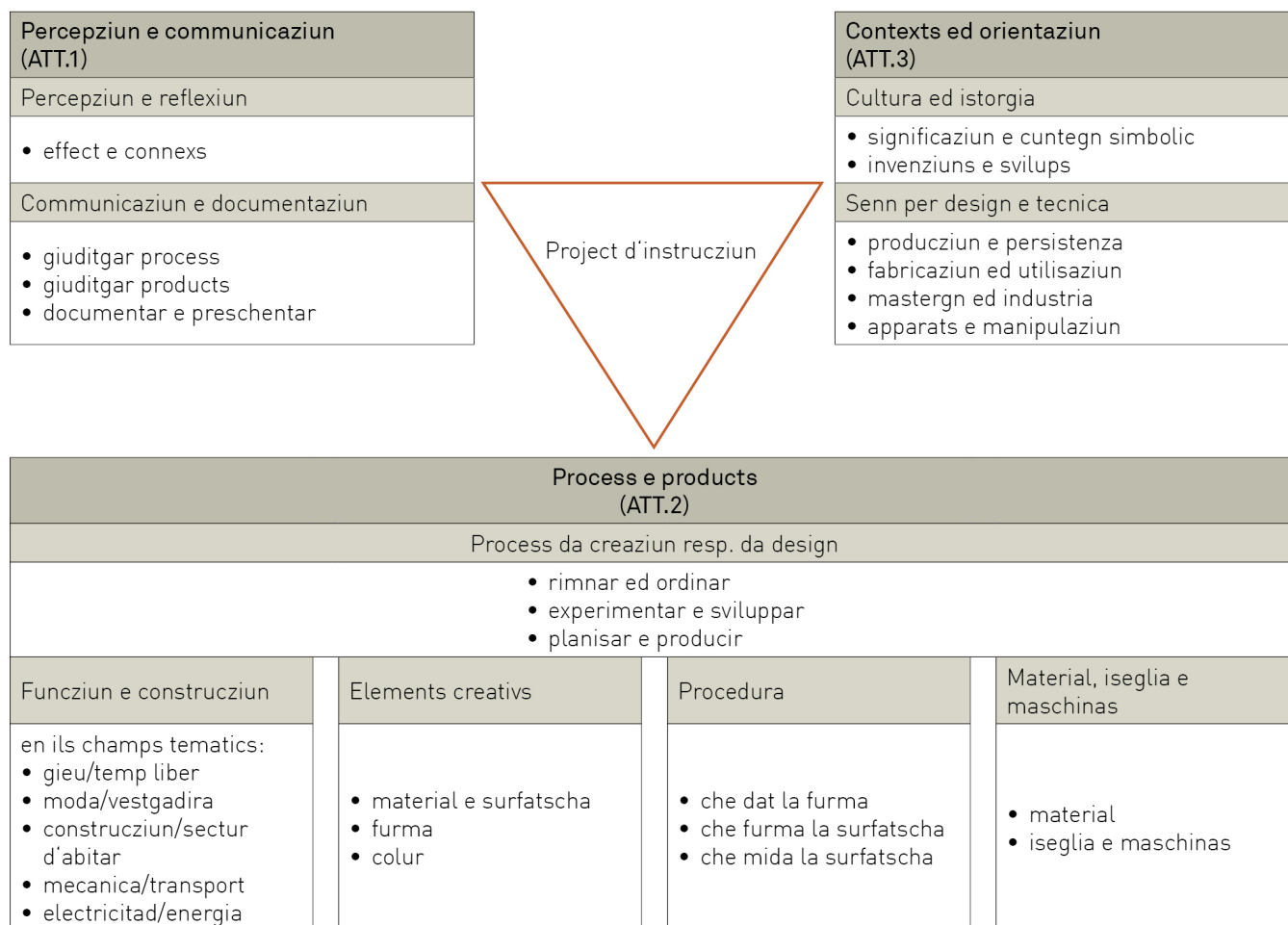
Ils trais champs da cumpetenza han grondas interdependenzas in cun l'auter. En projects d'instrucziun vegni lavurà en tut ils trais champs da cumpetenza, ma cun differentas intensitads e successiuns. Il champ da cumpetenza *process e products* dovra per regla dapli temp ch'ils auters dus champs.

Tabella 3: Structura da l'art figurativ

Perceziun e communicaziun (AF.1)		Contexts ed orientaziun (AF.3)
Perceziun e reflexiun <ul style="list-style-type: none"> • crear e sviluppar vinavant ideas ed imaginaziuns • percepir cun plirs organs sensitivs • observar attentivamain • furmar e motivar in'opiniun estetica 		Cultura ed istorgia <ul style="list-style-type: none"> • leger ovras d'art e maletgs • enconuscher ovras d'art • cumparegliar agens maletgs cun ovras d'art
Preschentaziun e documentaziun		Senn per l'art e per maletgs
<ul style="list-style-type: none"> • documentar • preschentar e communitgar 		<ul style="list-style-type: none"> • identifitgar l'effect d'in maletg • identifitgar la funcziun d'in maletg
Process e products (AF.2)		
Process figurativ		
<ul style="list-style-type: none"> • sviluppar in'idea per in maletg • rimnar ed ordinar, experimentar • concentrar e sviluppar vinavant 		
Elements da basa da l'art figurativ	Proceduras d'art figurativ e metodas orientadas a l'art	Materialias ed iseglia
<ul style="list-style-type: none"> • puncts, lingias, furmas • color • spazi • structura da la surfatscha • moviment 	<ul style="list-style-type: none"> • dissegнар, malegiar • stampar • collaschar, montar • modellar, stgaffir, construir • giugar, agir, inscenar • fotografar, filmar <ul style="list-style-type: none"> • metodas orientadas a l'art 	<ul style="list-style-type: none"> • materialias graficas da malegiar e purtaders da maletgs • materialias plasticas, constructivas • iseglia

Tabella 4: Structura da l'art textil e tecnic

Puncts d'orientaziun mancants

En ils plans d'instrucziun per l'art figurativ e l'art textil e tecnic n'èn vegnids fixads nagins puncts d'orientaziun, perquai ch'il svilup da las cumpetenzas cuntegna mo paucs stgalims da cumpetenza che vegnan sviluppads durant l'entira perioda dal ciclus respectiv.

Chapientscha tecnica

Las cumpetenzas per la chapientscha tecnica èn armonisadas cun las cumpetenzas correspondentas dals champs "natira, uman e societad" (NUS) resp. "natira e tecnica" (NT), ma i'èn vegnids fixads differents accents: Entant ch'i sa tracta en il plan d'instrucziun art textil e tecnic dal far experienschas ed emprovas praticas cun connexs da las ciencias naturalas e technics, da s'occupar da quests connexs e dals giuditgar, vegnan elavuradas en ils champs "natira, uman e societad" e "natira e tecnica" las basas teoreticas latiers.

Art figurativ

AF.1 | Percepziun e communicaziun

A | Percepziun e reflexiun

1. Las scolaras ed ils scolars san concepir cleras ideas figurativas, sviluppar vinavant ellas e discutir dad ellas.		renviaments AS - Percepziun [2]	
<i>Concepir e sviluppar vinavant ideas</i>			
AF.1.A.1 Las scolaras ed ils scolars ...			
1	a	<ul style="list-style-type: none"> » san concepir e cumbinar a moda associativa cleras ideas figurativas sin basa da regurdanzas e giavischs (p.ex. mund da gieuv, via da scola, maletgs da nivels, figuras da fantasia, imaginar chaussas zuppadas). » san raquintar da lur cleras ideas figurativas e sa barattar en chaussa. 	
2	b	<ul style="list-style-type: none"> » san concepir, cumbinar e sviluppar vinavant a moda associativa ed intenziunada cleras ideas figurativas da situaziuns passadas, preschentadas e futuras, e quai da differentas opticas (p.ex. istorgia en maletgs, troglodits, visiun futuristica). » san denominar lur cleras ideas figurativas e communitgar davart ellas. 	
3	c	<ul style="list-style-type: none"> » san concepir, cumbinar e sviluppar vinavant a moda associativa ed intenziunada cleras ideas figurativas sin basa da sentiments, fantasias e savair (p.ex. differentas atmosferas, construcziuns, cumposiziuns, storyboard). » san analizar lur cleras ideas figurativas e discutir sur dad ellas. 	
2. Las scolaras ed ils scolars san percepir ed observar maletgs e reflectar davart tals.		renviaments AS - Lingua e communicaziun [8] AS - Percepziun [2]	
<i>Percepir sur plirs organs sensitiv</i>			
AF.1.A.2 Las scolaras ed ils scolars ...			
1	1a	» san identifitgar differenzas en la percepziun visuala, tactila, auditiva e chinestetica e sa barattar sur da quai.	
2	1b	» san identifitgar e descriver l'interacziun tranter las percepziuns visualas, tactilas, auditivas e chinesteticas e discutir sur da quai.	
3	1c	» san analizar la subjectivada e la multifariadad da percepziuns visualas, tactilas, auditivas e chinesteticas e reflectar davart ellas a moda cumparativa.	
<i>Observar attentivamain</i>			
AF.1.A.2 Las scolaras ed ils scolars ...			
1	2a	» san observar creaturas, situaziuns, objects, contemplar maletgs e demussar caracteristicas impurtantas sco era sentiments.	NUS.2.1.a
	2b	» san cumparegliar lur observaziuns da colur, grondezza, moviment e furma cun las observaziuns d'auters.	
2	2c	<ul style="list-style-type: none"> » san observar per in temp pli lung creatiras, situaziuns, objects, contemplar maletgs e sa barattar davart lur sentiments e lur enconuschientschas. » san cumparegliar lur savida preliminar cun l'observaziun ed identifitgar caracteristicas dals maletgs. 	

		renviaments	
3	2d	» san descriver lur observaziuns da fenomens da spazi, da colur e da moviment (p.ex. vischinanza-distanza, glisch-sumbriva, maschaidas da colur opticas, sequenza da maletgs).	
	2e	» san observar creaturas, situaziuns, objects e maletgs da differentas perspectivias ed en divers contexts. » san cumparegliar lur savida preliminara cun l'observaziun e scolar lur eglia. » san descriver e cumparegliar lur sentiments e lur enconuschientschas.	
	2f	» san descriver lur observaziuns tar fenomens da spazi, da colur e da moviment (p.ex. illusiuin optica, anamorfoza, punct da projecziun, maletgs posteriurs da colur, tambur magic [zootrop], animaziun).	

		renviaments	
3. Las scolaras ed ils scolars san sa far e motivar ideas esteticas.		AS - Independenza ed agir social (9)	
<i>Far e motivar in'idea estetica</i> AF.1.A.3 Las scolaras ed ils scolars ...			
1	a	» san descriver lur preferenzas areguard characteristics e qualitats da maletgs (motivs, colurs, furmas e materialias).	
2	b	» san descriver e giuditgar tratgs characteristics e segns da qualitat specifics da maletgs (p.ex. motiv, nianza da colur, cumposiziun dal maletg).	
	c	» san motivar cun criteris in parairi estetic personal, sviluppar in'atgna opiniun e cumparegliar quella cun auters puncts da vista.	
3	d	» san analizar, ordinar e giuditgar tratgs characteristics e segns da qualitat specifics da maletgs (p.ex. effect dal maletg, realisaziun tematica e formala).	

AF.1 | Percepziun e communicaziun

B | Preschentaziun e documentaziun

1. Las scholaras ed ils scolars san documentar e preschentar process figurativs e communitgar sur dad els.		renviaments AS - Lingua e communicaziun {8}
<p><i>Documentar</i></p> <p>AF.1.B.1 Las scholaras ed ils scolars ...</p>		
1	1a	» san mussar si fastizs da lur process (p.ex. ordinar maletgs tenor la data da creaziun).
2	1b	» san scriver si e mussar fastizs da lur process (p.ex. diari, quadern da skizzas, collecziun da las lavurs).
3	1c	» san documentar fasas da lur process cun illustraziuns e plets (p.ex. portfolio, schurnal d'emprender).
<p><i>Preschentar e communitgar</i></p> <p>AF.1.B.1 Las scholaras ed ils scolars ...</p>		
1	2a	» san preschentar lur process e products en in rom pli pitschen (classa) u en in rom pli grond (p.ex. emna da project, sairada da geniturs) e quintar da quai. » san dar ina significaziun a lur maletgs e discurren da quai.
2	2b	» san declarar lur process ed exponer lur products (p.ex. etichettar, illuminar). » san commentar cun expressiuns tecnicas lur process e products. » san declarar l'impurtanza subjectiva da lur maletgs.
3	2c	» san declarar lur process e preschentar lur products (p.ex. installar, metter en scena, elavurar en moda digitala). » san commentar e discutir cun expressiuns tecnicas lur process e products. » san declarar l'impurtanza subjectiva da lur maletgs e la metter en discussiun.

AF.2 | Process e products

A | Process figurativ

1. Las scolaras ed ils scolars san sviluppar - sulets u en gruppas - ideas independentas da maletgs da differentas situaziuns e temas.		renviaments AS - Fantasia e creativad (6)
<i>Sviluppar in'idea per in maletg</i> Las scolaras ed ils scolars ...		
AF.2.A.1		
1	a » san sviluppar atgnas ideas per maletgs da temas da lur mund da fantasia e da viver (p.ex. famiglia, animal, figuras e creaturas da fantasia).	
2	b » san sviluppar atgnas ideas per maletgs e dumondas che derivan da lur mund da fantasia e da viver e che pertutgan la natira, la cultura ed il mintgadi (p.ex. uman, flora e fauna, istorgias, ficziuns, scrittiras).	
3	c » san sviluppar atgnas ideas per maletgs e dumondas che derivan da lur sectur d'interess ed ambient social (p.ex. reclama, preschentaziun da sasezza, bellezza, lifestyle, munds virtuals, streetart).	
2. Las scolaras ed ils scolars san realisar - sulets u en gruppas - process figurativs ed amplifitgar lur lingua figurativa.		renviaments AS - Fantasia e creativad (6)
<i>Rimnar ed ordinar, experimentar</i> Las scolaras ed ils scolars ...		
AF.2.A.2		
1	1a » san rimnar ed ordinar materialias, chaussas e maletgs da l'agen mund da viver tenor agens criteris u tenor criteris prescrits sco era experimentar cun quels. » san trair a niz collecziuns ed experiments sco funtauna d'inspiraziun per lur ulteriur process figurativ.	
	1b » san s'avischinar avertamain en gieu ed experiment a situaziuns, scuvrir chaussas novas ed engrondir uschia lur pussaivladads da s'exprimer a moda figurativa.	
2	1c » san rimnar ed ordinar materialias, chaussas e maletgs da l'agen mund da viver e dals conturns pli vasts tenor criteris sco era experimentar cun quels. » san trair a niz collecziuns ed experiments sco funtauna d'inspiraziun per lur ulteriur process figurativ.	
	1d » san reagir en il gieu ed experiment a chaussas imprevisas, solar lur atenziun per detagls ed amplifitgar lur lingua figurativa.	
3	1e » san rimnar ed ordinar a maun da criteris materialias, chaussas e maletgs da contexts persunals ed esters sco era experimentar cun quels. » san trair a niz collecziuns ed experiments sco funtauna d'inspiraziun per lur ulteriur process figurativ.	
	1f » san acceptar en il gieu ed experiment il nunenconuscent, scuvrir particularitads e connexs e differenziar lur lingua figurativa.	

		<i>Concentrar e sviluppar vinavant</i>	
AF.2.A.2		Las scholaras ed ils scholars ...	
1	2a	» san giuditgar lur maletgs ed obtegnair da quai impuls per l'ulteriura lavur.	
2	2b	» san giuditgar lur maletgs tenor criteris prescrits ed obtegnair da quai impuls per densifitgar u per sviluppar vinavant tals.	
3	2c	» san giuditgar l'idea e l'effect da lur maletgs tenor agens criteris u tenor criteris prescrits ed obtegnair da quai impuls per densifitgar u per sviluppar vinavant tals.	

AF.2

Process e products

B

Elements da basa da l'art figurativ

1. Las scolaras ed ils scolars san perscrutar l'effect d'elements da basa figurativs e duvrar per lur idea per in maletg.		renviaments AS - Emprender e reflexiun [7]
<i>Puncts, lingias, furmas</i>		
AF.2.B.1 Las scolaras ed ils scolars ...		
1	1a	<ul style="list-style-type: none"> » san crear fastizs cun puncts e lingias cun densifitgar, sparpagliar, metter en retscha, cruschar. » san far furmas avertas, serradas, cun chantuns, radundas, organicas e geometricas.
2	1b	<ul style="list-style-type: none"> » san empruvar e duvrar en moda lineara e planiva arranschaments diagonals, orizzontals, verticals da puncts e da lingias. » san sviluppar e duvrar furmas entras cuntrasts, conturas e relaziuns dal positiv cun il negativ.
3	1c	<ul style="list-style-type: none"> » san duvrar intenziunadamain arranschaments da puncts e da linguas per in effect linear, planiv e tridimensiunal. » san sviluppar e duvrar intenziunadamain furmas entras ina relaziun da la figura cun il funs, cun midar la grondezza, cun far reducziuns ed abstracziuns.
<i>Colur</i>		
AF.2.B.1 Las scolaras ed ils scolars ...		
1	2a	» san maschadar ed ordinar colurs tenor preferenzas subjectivas.
2	2b	<ul style="list-style-type: none"> » san maschadar or da colurs primaras colurs parentadas e cuntrarias e metter quellas en relaziun ina cun l'autra. » san distinguer, tscherner e duvrar la multifariadad da differentas nianzas da colur. » san maschadar e duvrar colurs conform ad objects.
3	2c	<ul style="list-style-type: none"> » san maschadar colurs cun finas graduaziuns da la clerezza, dal colurit e da la saturaziun e duvrar ellas intenziunadamain. » san scuvrir dissoluziuns e relaziuns da colur, accordar ellas ina cun l'autra e duvrar ellas.
	2d	» san maschadar colurs d'apparientscha e duvrar quellas cun intenziun.
<i>Spazi</i>		
AF.2.B.1 Las scolaras ed ils scolars ...		
1	3a	<ul style="list-style-type: none"> » san construir ed endrizzar spazis cun material ch'è avant maun. » san dissegnar u malegiar situaziuns tridimensiunals sin ina surfatscha bidimensiunala.
2	3b	<ul style="list-style-type: none"> » san crear tridimensiunalitad cun mobiles, cun glisch e sumbriva, cun models e cun installaziuns e midar tala. » san verifitgar il spazi tridimensiunal cun gruppaziuns, cun relaziuns cler-stgjr e/u davant-davos e preschentar quel sin ina surfatscha bidimensiunala.
3	3c	<ul style="list-style-type: none"> » san perscrutar spazi en la natira, en l'architettura ed en il spazi public e concepir en moda tridimensiunala. » san preschentar spazi sin ina surfatscha bidimensiunala entras reducziun lineara, perspectiva da colur e d'aria.

<i>Structura da la surfatscha</i>			
AF.2.B.1 Las scolaras ed ils scolars ...			
1	4a	» san - cun agid da structuradas - chaschunar in effect superficial glisch, grugl, tschurrà ed undegià.	
2	4b	» san - cun agid da structuradas - chaschunar in effect superficial differenzià en il maletg e vi da l'object (p.ex. pailus, chantunus, spinus, porus, cun foras).	ATT.2.C.1.1b
3	4c	» san - cun agid da structuradas - chaschunar in effect superficial differenzià en il maletg e vi da l'object e duvrar quel intenziunadamain (p.ex. glischant, stgaglius, chanalà, sgrufignà).	ATT.2.C.1.1c
<i>Moviment</i>			
AF.2.B.1 Las scolaras ed ils scolars ...			
1	5a	» san far fastizs da moviment cun disegnar ritmicamain e cun malegiar gesticamain.	
2	5b	» san producir intenziunadamain cun lur corp fastizs da moviment cun action painting e cun squitsch rullant. » san preschentar muments da moviment e sequenzas da maletgs da figuras e d'objects animads.	
3	5c	» san - cun disegnar cun glisch - perscrutar e far fastizs da moviments cun lur corp. » san experimentar e mussar la preschentaziun dal moviment cun furmas cleras e diffusas, acceleratur e retardader.	

AF.2

Process e products

C

Proceduras d'art figurativ e metodas orientadas a l'art

1. Las scolaras ed ils scolars san perscrutar l'effect da proceduras figurativas e duvrar per lur idea per in maletg.		renviaments AS - Emprender e reflexiun (7) AS - Corp, sanadad e motorica (1)	
<i>Dissegnar, malegiar</i>			
AF.2.C.1 Las scolaras ed ils scolars ...			
1	1a	» san dissegnar e malegiar a moda ritmica, lineara, planiva, scrivlanta e sfruschanta, cun tacs e pastrigls.	
	1b	» san variar il smatg sin il rispli u sin la colur cun dissegnar e malegiar cun colurs cuvrintas sco era plitgusch transparentas.	
2	1c	» san dissegnar cun gests (p.ex. a moda garmadia, precauta, svelta, plauna), frottar, scrivlottar, mantunar e malegiar bletsch-sin-bletsch.	
	1d	» san schraffar e malegiar intenziunadamain a moda cuvrinta.	
3	1e	» san schraffar a moda regulara ed irregulara sco era malegiar a moda transparenta e pastusa.	
	1f	» san schraffar a moda parallela, en crusch ed a travers e variar lur ductus da dissegnar e da malegiar (p.ex. utilisaziun dal penel, smatg, gest).	
<i>Stampar</i>			
AF.2.C.1 Las scolaras ed ils scolars ...			
1	2a	» san far experiments da squitschar cun material, cun ils mauns e cun il corp ed applitgar quels squitschs.	ATT.2.D.1.5a
	2b	» san experimentar cun frottascha e squitsch da bul (p.ex. corda, gumma, cucun) ed applitgar quai.	
2	2c	» san experimentar cun squitsch da schablona e heliografia (p.ex. tetrapack, stiropor) ed applitgar quai.	ATT.2.D.1.5b
	2d	» san experimentar cun monotipia, squitsch rullant e squitsch a duas colurs ed applitgar quai.	
3	2e	» enconuschan differentas metodas da stampar e lur atgnadads (p.ex. spievlà, platta persa, stampa en seria, reproducziun) e san applitgar quellas cun intenziun.	ATT.2.D.1.5c
	2f	» san experimentar cun stampa en reliev, serigrafia e stampa cun linoleum ed applitgar quai intenziunadamain.	
<i>Collaschar, montar</i>			
AF.2.C.1 Las scolaras ed ils scolars ...			
1	3a	» san collaschar e montar cun stargarpar, tagliar, faudar e tatgar.	
	3b	» san experimentar cun la montascha cun mantunar, plunar, colliar e cumbinar ed applitgar tala.	
2	3c	» san collaschar e montar cun surpostar, tagliar en, volver si, arranschar e dar en quest connex in'attenziun speziala a las transiziuns ed a las colliaziuns.	

		renviaments	
3	3d	» san experimentar cun collascha e montascha digitala ed applitgar talas (p.ex. relaziun dal maletg en il maletg, pèrs da maletgs).	MI - Producziun e preschentaziun
	3e	» san applitgar intenziunadamain collaschas e montaschas sco moda d'agir e da pensar (p.ex. cumbinaziuns da maletg irrealas u surrealas).	
<i>Modellar, stgaffir, construir</i>			
AF.2.C.1 Las scolaras ed ils scolars ...			
1	4a	» san modellar cun cumponer a moda aditiva e furmar libramain e stgaffir e construir cun colliar, mantunar e tender.	
	4b	» san modellar cun far davent e chavar or e stgaffir e construir cun unir, plegar e nuar.	
2	4c	» san modellar cun defurmar e surfurmar e stgaffir e construir cun montar (p.ex. mobile, stabile).	
	4d	» san modellar cun dissegнар e furmar suenter las parts (p.ex. figura ed object) e stgaffir e construir cun storscher, tatgar e nuar.	
3	4e	» enconuschan tecnicas aditivas, reductivas e constructivas e san applitgar quellas cun cleras intenziuns (p.ex. maletg dal corp, maletg tridimensiunal).	
	4f	» enconuschan furmas positivas e negativas, plastica chavorgia e cumpletta, sculptura, furma da cular, model tridimensiunal ed objects chinetics e san metter quels en scena en il spazi.	
<i>Giugar, agir, inscenaar</i>			
AF.2.C.1 Las scolaras ed ils scolars ...			
1	5a	» san agir cun objects, figuras u materialias ed inscenaar munds da giugar (p.ex. giu dal mund pitschen, giu dal far-sco-sche).	
2	5b	» san inscenaar l'agen corp, objects, figuras e spazis (p.ex. tableau vivant, mascras, spazis dal maletg cun glisch da color, giu cun las sumbrivas).	
3	5c	» san crear relaziuns tranter il spazi ed il corp cun performance ed action (p.ex. relaziuns nunusitadas, autoinscenzaziun, installaziun interna).	
<i>Fotografar, filmar</i>			
AF.2.C.1 Las scolaras ed ils scolars ...			
1	6a	» san fixar fotograficamain situaziuns specificas.	
2	6b	» san observar differentas perspectivas, relaziuns da glisch e retagls dal maletg cun fotografar.	
	6c	» san experimentar cun cuntrasts da color, vischinanza e distanza cun fotografar ed applitgar quai (p.ex. fotoroman, film da dissegns animads).	
3	6d	» enconuschan meds figurativs tecnicos da la fotografia e dal film (p.ex. perspectiva, profunditad dal champ, format dal maletg) e san empruvar ed applitgar quels. » san elavurar digitalmain maletgs e films (p.ex. correcturas, tagl, montascha).	MI - Producziun e preschentaziun
	6e	» san far en la gruppa ina reportascha, documentaziun u in storyboard.	MI - Producziun e preschentaziun MU.5.A.1.g

2. Las scolaras ed ils scolars san applitgar metodas orientadas a l'art.		renviaments
<i>Metodas orientadas a l'art</i>		
AF.2.C.2 Las scolaras ed ils scolars ...		
1	a	» san scuvrir pussaivladads da represchentar chaussas cun prender dapart, engrondir, empitschnir, volver e repeter.
	b	» san represchentar a moda figurativa experientschas da l'udir, dal savurar, dal gustar, dal sa mover u dal palpar (p.ex. malegiar musica).
2	c	» san experimentar cun pussaivladads da represchentar chaussas cun reproducir, alienar, transfurmar e plunar ed applitgar talas. » san experimentar cun pussaivladads da represchentar chaussas cun interpretar en moda diversa e spievlar ed applitgar talas.
	d	» san represchentar a moda figurativa experientschas da l'udir, dal savurar, dal gustar, dal sa mover u dal palpar (p.ex. dissegнар ritmus).
3	e	» san experimentar cun pussaivladads da represchentar chaussas cun abstrahar, reducir, cumbinar, variar e deconstruir, tscherner ed applitgar talas intenziunadamain.
	f	» san represchentar a moda figurativa experientschas da l'udir, dal savurar, dal gustar, dal sa mover u dal palpar (p.ex. inscenar musica sco videoclip).

AF.2 | Process e products

D | Materialias ed iseglia

<p>1. Las scolaras ed ils scolars san experimentar cun caracteristicas ed effects da materialias e d'iseglia ed applitgar quellas en il process figurativ.</p> <p><i>Materialias graficas da malegiar e purtaders da maletgs</i></p> <p>Las scolaras ed ils scolars ...</p>		renviaments AS - Corp, sanadad e motorica [1]	
AF.2.D.1			
1	1a	<ul style="list-style-type: none"> » san experimentar cun risplis da colur, cridas da tschaira, cridas da via e colurs liquidas e duvrrar talas. » san experimentar cun differents palpiris, chartun, tavlas e piazza da pausa sco fund per maletgs e duvrrar tals. 	
	1b	<ul style="list-style-type: none"> » san far experiments da dissegnar e da malegiar cun colurs natiralas, materialias natiralas e charvun ed applitgar quai. » san experimentar cun las caracteristicas da purtaders da maletgs (p.ex. tschitschant, refusant, glisch, grugl, porus) e duvrrar talas. 	
2	1c	<ul style="list-style-type: none"> » san experimentar cun risplis loms e dirs, cridas solviblas en l'aua e permanentas, gouache e colurs d'aua ed applitgar quels. » san experimentar cun stoffa, lain e vaider sco purtaders da maletgs e duvrrar quai. 	
	1d	<ul style="list-style-type: none"> » san experimentar cun tusch, grafit, pigments da colur e substanzas liantas ed applitgar tals. » san prubar or e tscherner purtaders da maletgs (p.ex. carta postala, post-it, material reciclà, areal da scola). 	
3	1e	<ul style="list-style-type: none"> » san experimentar cun colurs d'acril ed applitgar quellas. » san experimentar cun palpiri d'emballar, material d'emballadi e stampats sco purtaders da maletgs e duvrrar quai. 	
	1f	<ul style="list-style-type: none"> » san far experiments da dissegnar e da malegiar cun materialias (p.ex. sanguin, colur or d'in vapurisader, colur d'ieli, colur d'aquarel). » san duvrrar cun cleras finamiras e variar purtaders da maletgs. 	
<p><i>Materialias plasticas, constructivas</i></p> <p>Las scolaras ed ils scolars ...</p>			
AF.2.D.1			
1	2a	» san applitgar massas plasticas, pappa, material reciclà, bindel adesiv, palpiri, sablun ed aua per ina preschentaziun tridimensiunala.	ATT.2.E.1.1a
	2b	» san far experiments plasticas cun arschiglia, lain, stoffa, fildarom, filfier e corda e duvrrar quels materials per ina preschentaziun tridimensiunala.	ATT.2.E.1.1a
2	2c	» san experimentar cun l'effect da materialias plasticas e duvrrar ellas per ina preschentaziun tridimensiunala.	
	2d	» san experimentar cun savun dir, gip, chartun fortifitgà, folia da metal e da plastic sco material tridimensiunal ed applitgar quels materials.	ATT.2.E.1.1b
3	2e	» san experimentar cun l'effect da materialias plasticas e duvrrar ellas per ina preschentaziun tridimensiunala differenziada.	
	2f	» san far experiments plasticas cun materialias (p.ex. betun porus, tschaira, platta d'offset) e duvrrar ellas per ina preschentaziun tridimensiunala.	ATT.2.E.1.1c

Iseglia

AF.2.D.1

Las scolaras ed ils scolars ...

1	3a	<ul style="list-style-type: none"> » san experimentar cun ils agens mauns sco iseglia. » san experimentar cun las pussaivladads d'applicaziun sco era cun l'effect da penels da zaidlas e da penels da chavels (p.ex. penel plat, radund, per tampunar), spungia e rollas da dar colur. 	
2	3b	<ul style="list-style-type: none"> » san sondar las pussaivladads d'applicaziun e l'effect d'iseglia construida sez, d'in cilinder per la stampa, spatiglia e rolla e duvrar quella iseglia intenziunadamain. 	
3	3c	<ul style="list-style-type: none"> » enonuschan las pussaivladads d'applicaziun e l'effect d'iseglia e san duvrar quella a moda correcta (p.ex. iseglia da modellar, da tagliar). 	

AF.3 | Contexts ed orientaziun

A | Cultura ed istorgia

1. Las scolaras ed ils scolars san leger, ordinar e cumparegliar ovras d'art da differentas culturas ed epocas sco era maletgs dal mintgadi.		renviaments AS - Orientaziun temporala [3] FSP - Identitads culturalas e comunicaziun interculturala	
<i>Leger ovras d'art e maletgs</i> AF.3.A.1 Las scolaras ed ils scolars ...			
1	1a	» san perscrutar e describer segns, colurs, furmas e materialias en ovras d'art da differentas culturas ed epocas sco era en maletgs dal mintgadi.	
2	1b	» san perscrutar e describer simbols, la cumposiziun e l'expressiun en ovras d'art da differentas culturas ed epocas sco era en maletgs dal mintgadi.	
3	1c	» san describer ed analisar lingua figurativa e meds stilistics en ovras d'art da differentas culturas ed epocas sco era en maletgs dal mintgadi.	ERC.3.1.b AF.2.C.2.d
<i>Enconuscher ovras d'art</i> AF.3.A.1 Las scolaras ed ils scolars ...			
1	2a	» san entrar en scuntradas cun ovras d'art (p.ex. visitar in museum, in atelier).	
2	2b	» enconuschan ovras d'art exemplaricas dal preschent e dal passà sco era da differentas culturas (p.ex. ovras d'art dad Angelika Kaufmann, Alberto ed Augusto Giacometti, Giovanni Segantini, Ernst Ludwig Kirchner sco era ovras en exposiziuns actualas da museums e d'instituziuns d'art). » san sviluppar dumondas (p.ex. en scuntradas cun artistas ed artists e cun ovras d'art originalas).	LE2GR.6.A.1.a
3	2c	» enconuschan diversas ovras d'art da differentas culturas ed epocas e san valitar lur impurtanza culturala (p.ex. ovras d'art dad Alberto e Giovanni Giacometti, Ernst Ludwig Kirchner, Matias Spescha sco era ovras en exposiziuns actualas da museums e d'instituziuns d'art). » san describer e discutir experientschas fatgas cun l'art (p.ex. en scuntradas cun artistas ed artists e cun ovras d'art originalas).	LE2GR.6.A.1.d LE3GR.6.A.1.a
<i>Cumparegliar agens maletgs cun ovras d'art</i> AF.3.A.1 Las scolaras ed ils scolars ...			
1	3a	» san cumparegliar motiv, colur e material en ovras d'art cun agens maletgs e mussar differenzas sco era tratgs cuminaivels.	
2	3b	» san identifitgar svilup, lingua da las furmas, preschentaziun dal corp e dal spazi en ovras d'art, cumparegliar quai cun agens maletgs e mussar differenzas sco era tratgs cuminaivels.	
3	3c	» san cumparegliar imagen, ficziun ed abstracziun en ovras d'art cun agens maletgs e mussar differenzas sco era tratgs cuminaivels.	

AF.3 | Contexts ed orientaziun

B | Senn per l'art e per maletgs

1. Las scolaras ed ils scolars san identifitgar effect e funcziun d'ovras d'art e da maletgs.		renviaments AS - Connexs e regularitads [5]	
<i>Effect dal maletg</i> Las scolaras ed ils scolars ...			
1	1a	» san describer l'effect d'ovras d'art e da maletgs (p.ex. sentiments, regurdanzas, fantasias).	
2	1b	» san perscrutar ovras d'art e maletgs areguard intenziun da preschentaziun ed effect dal maletg (p.ex. stereotips, clischés, ficziun). » realiseschan che maletgs pon vegnir midads e manipulads (p.ex. perspectiva, retagl dal maletg, proporziun, effect da las colurs, cuntrast, defurmaziun).	
3	1c	» san analizar ovras d'art e maletgs areguard intenziun da preschentaziun ed effect dal maletg (p.ex. epocas da stil, tendenzas, ideals da bellezza). » enconuschan pussaivladads da manipular maletgs en munds da maletg analogs e digitala.	MI.1.2.g MI.1.2.h
<i>Funcziun da maletgs</i> Las scolaras ed ils scolars ...			
1	2a	» vesan che ovras d'art e maletgs pon raquintar e declerar insatge (p.ex. istorgia en maletgs, maletg tematic).	
2	2b	» realiseschan che ovras d'art e maletgs pon intimar, mussar, documentar ed infurmar (p.ex. comunicaziun da reclama, documentaziun, instrucziun da diever, maletg da fantasia).	
3	2c	» realiseschan che ovras d'art e maletgs pon irritar, manipular, decorar, illustrar, sclerir e trategnair (p.ex. propaganda, grafica, maletg ornamental, schema).	MI.1.2.h

Art textil e tecnic

ATT.1 | Percepziun e communicaziun

A | Percepziun e reflexiun

1. Las scolaras ed ils scolars san percepir e ponderar connexs creativs e technics vi d'objects.		renviaments AS - Percepziun [2] AS - Connexs e regularitads [5]
<i>Effect e connexs</i> ATT.1.A.1 Las scolaras ed ils scolars ...		
1	a <ul style="list-style-type: none"> » san percepir e descriver cun plects simpels l'effect d'objects dal mintgadi (interdependenza da funcziun, construcziun, elements creativs). » san far experientschas da connexs technics en il gieu e descriver tals cun plects e cun gests (p.ex. sbalunziar, ballantschar, pasar, rudlar, construir). 	NUS.3.1.c
2	b <ul style="list-style-type: none"> » san percepir e descriver l'effect d'objects (interdependenza da funcziun, construcziun, elements creativs). » identifitgar cun tge proceduras che objects vegnan construids. » san identifitgar e declerar connexs technics (transmissiun da la forza, propulsiun, sistem da dus fils da la maschina da cuser). 	
3	c <ul style="list-style-type: none"> » san perscrutar cun clerass finamiras funcziuns ed effect d'objects (interdependenza da funcziun, construcziun, elements creativs). » identifitgar cun tge proceduras che objects vegnan construids. » san identifitgar e declerar connexs technics (metter a disposiziun energia, robotica, maschina d'overlock, maschina da taisser). 	

ATT.1 | Percepziun e communicaziun

B | Communicaziun e documentaziun

1. Las scolaras ed ils scolars san giuditgar e sviluppar vinavant process da creaziun resp. da design e products.		renviaments AS - Emprender e reflexiun (7)	
<p><i>Giuditgar process</i></p> <p>ATT.1.B.1 Las scolaras ed ils scolars ...</p>			
1	1a	<ul style="list-style-type: none"> » san discurren d'agens pass da process e cumparegliar quels cun modas da proceder d'auters. » san mussar las abilitads e las enconuschientschas ch'èn avant maun e ch'èn vegnidas acquistadas da nov. 	
2	1b	<ul style="list-style-type: none"> » san cumparegliar agens process da design cun tals dad auters, descriver differenzas e formular pussaivladads da svilup. 	
3	1c	<ul style="list-style-type: none"> » san analisar process da design e formular or da quai consequenzas per proxims process. 	
<p><i>Giuditgar products</i></p> <p>ATT.1.B.1 Las scolaras ed ils scolars ...</p>			
1	2a	<ul style="list-style-type: none"> » raquintan, sche e pertge ch'els èn cuntents cun l'agen product. » san giuditgar singuls aspects da lur product e numnar meglieraziuns concretas. 	
2	2b	<ul style="list-style-type: none"> » san cumparegliar aspectativas envers l'agen product cun il resultat obtegnì ed ils criteris da la lezia u dal pensum e formular optimaziuns. 	
3	2c	<ul style="list-style-type: none"> » san valitar, giuditgar ed optimar products tenor tscherts criteris (p.ex. cumparegliar cun products producids a moda professiunala). 	
2. Las scolaras ed ils scolars san documentar e preschentar vinavant process da creaziun resp. da design e products.		renviaments AS - Lingua e communicaziun (8)	
<p><i>Documentar e preschentar</i></p> <p>ATT.1.B.2 Las scolaras ed ils scolars ...</p>			
1	a	<ul style="list-style-type: none"> » san rapportar dal process passentà e mussar lur products (p.ex. portfolio, schurnal d'emprender, exposiziun). » san duvrar emprimas expressiuns tecnicas (p.ex. iseglia, material, relaziuns tridimensiunalas, furma, colur, structura da la surfatscha). 	MI - Produenziun e preschentaziun
2	b	<ul style="list-style-type: none"> » san nudar ed illustrar las fasas dal process da design e preschentar ils products (p.ex. portfolio, schurnal d'emprender, exposiziun). » enconuschan las expressiuns tecnicas da l'iseglia, da las maschinas, materialias e proceduras duvradas en il process e san applitgar quellas. 	
3	c	<ul style="list-style-type: none"> » san documentar chapavlamain e preschentar las fasas dal process da design ed ils products sviluppads (p.ex. portfolio, schurnal d'emprender, exposiziun). » san communitgar cun in vocabulari specific davart process e products. 	

ATT.2

Process e products

A

Process da creaziun resp. da design

1. Las scolaras ed ils scolars san chapir ina lezia u in pensum creativ e tecnic e rimnar latiers ideas ed infurmaziuns, las ordinar e valitar.		renviaments AS - Fantasia e creativitat (6)
<i>Rimnar ed ordinar</i> Las scolaras ed ils scolars ...		
ATT.2.A.1		
1	a » san drizzar lur atenziun sin in tema, rimnar ed ordinar ideas.	
2	b » san chapir ina lezia u in pensum, rimnar ideas ed infurmaziuns ed ordinar tenor agens criteris u tenor criteris prescrits.	
3	c » san sviluppar ideas tar lezias e pensums e tar atgnas dumondas e retschertgar, structurar e valitar infurmaziuns.	
2. Las scolaras ed ils scolars fan experiments e san sviluppar da quels atgnas ideas da products.		renviaments
<i>Experimantar e sviluppar</i> Las scolaras ed ils scolars ...		
ATT.2.A.2		
1	a » san explorar tras il giu ed a moda perscrutativa materialias ed objects da lur mund da viver e sviluppar atgnas ideas da products. » san integrar intenziunadamain in aspect creativ en lur project (p.ex. funcziun, construcziun, elements creativs, procedura, material).	
2	b » san tshertgar soluziuns tar tsherts aspects e sviluppar atgnas ideas da products (p.ex. funcziun, construcziun, elements creativs, procedura, material). » san deducir or da serias d'experiments soluziuns per atgnas ideas da products.	
3	c » san formular atgnas ideas da products sin basa da criteris sviluppads sezs e sviluppar a moda experimentalta. En quest connex tegnan els quint da funcziun, construcziun, elements creativs, procedura, material.	

<p>3. Las scolaras ed ils scolars san planisar e stgaffir products creativs e tecnicos.</p> <p><i>Planisar e stgaffir</i></p> <p>ATT.2.A.3 Las scolaras ed ils scolars ...</p>		<p>renviaments AS - Emprender e reflexiun [7]</p>
1	<p>a</p> <ul style="list-style-type: none"> » san - en in process - colliar pass instruids cun atgnas ideas. » san stgaffir products individuals sut cundiziuns prescrittas e cun sustegn. 	
2	<p>b</p> <ul style="list-style-type: none"> » san observar las cundiziuns formalas, funcziunalas e constructivas da la lezia u dal pensum e duvrar ellas per planisar il process (p.ex. skizza, plan, andament da las lavurs, muster da tagl, model). » san far il product planisà cun sustegn en tscherts puncts. 	
3	<p>c</p> <ul style="list-style-type: none"> » san planisar products observond cundiziuns formalas, funcziunalas e constructivas (p.ex. plan da construcziun, musters da tagl da pliras parts, schema da montascha). » san construir il product planisà. 	<p>NT.1.2.b</p>

ATT.2 | Process e products

B | Funcziun e construcziun

<p>1. Las scolaras ed ils scolars san chapir funcziuns e sviluppar atgnas construcziuns en ils champs tematics gieu/temp liber, moda/vestgadira, construcziun/sectur d'abitar, mecanica/transport ed electricitad/energia.</p>		renviaments AS - Fantasia e creativad (6) NUS.5.3
<p><i>Gieu/temp liber</i> Las scolaras ed ils scolars ...</p>		
1	1a	» san midar e cumpletar objects da gieu tut tenor la situaziun.
	1b	» san inventar e furmar figuras (p.ex. poppas, figuras per il gieu da rollas, animalets da stoffa). » san inventar e far objects per lur atgnas ideas da gieu (p.ex. gieu d'inschign, gieu da vent, plan dal gieu).
2	1c	» san identifitgar funcziuns e construcziuns d'objects da gieu e da temp liber e trair a niz per atgnas ideas da gieu (p.ex. delta, giugaret tecnic, concepziun da la piazza da pausa).
3	1d	» san analizar princips da la funcziun e da la construcziun d'objects da gieu e da temp liber e trair a niz quels per atgnas realisaziuns (p.ex. urdain da sport, rampa da skating, gieu da flipper).
<p><i>Moda/vestgadira</i> Las scolaras ed ils scolars ...</p>		
1	2a	» san integrar en lur gieu funcziuns da tocs da vestgadira quotidianas e specifics. » san giugar ed experimentar cun ponns e textilas veglias.
	2b	» san ponderar davart funcziuns da tocs da vestgadira, midar quels a moda ludica e sa travestgir (p.ex. cliniez, protecziun).
2	2c	» san identifitgar ed interpretar funcziuns da tocs da vestgadira u d'accessoris e deducir da quai ideas per agens projects (p.ex. costumes grischuns, vestgadira en differentas culturas, vestgadira da lavur, da sport, da protecziun, da giuvenils).
	2d	» san far il pass da musters da tagl bidimensiunals a tocs da vestgadira u accessoris tridimensiunals e stgaffir tals sut instrucziun.
3	2e	» san deducir construcziuns textilas simplas e chapir construcziuns pli complexas ed exequir ellas sut instrucziun (musters da tagl). » san identifitgar tendenzas e furmas da tocs da vestgadira ed accessoris e nizzegiar ellas per agens products.
	2f	» san tscherner construcziuns textilas adequatas ed adattar ellas a projects individuals.

		<i>Construcziun/sectur d'abitar</i>		
ATT.2.B.1		Las scolaras ed ils scolars ...		
1	3a	<ul style="list-style-type: none"> » san integrar en lur gieu funcziuns d'edifizis da lur fantasia e mund da viver. » san transformar a moda ludica funcziuns d'objects en l'abitar quotidian. » san giugar cun materialias e construir edifizis simpels (p.ex. material d'emballadi, craps, lattas da tetg. sugas, ponns). 		
	3b	<ul style="list-style-type: none"> » san identifitgar il connex tranter funcziun e construcziun da vaschs e recipients e duvrar en situaziuns dal mintgadi. » san inventar objects funcziunals per il sector d'abitar u per la plazza da lavur e realisar cun construcziuns simpels (p.ex. chascha collectura, rom da maletgs). 		
2	3c	<ul style="list-style-type: none"> » san identifitgar funcziuns d'elements stabilisants en construcziuns ed edifizis ed applitgar quels elements (p.ex. pitga, posa, fixaziun, sparun, traversa, profil). » san formular agens basegns per objects d'endrizzament e realisar sut instrucziun lur ideas cun construcziuns simpels (p.ex. plimatschs, vaschs, recipients). 		
	3d	<ul style="list-style-type: none"> » san formular agens basegns per objects d'endrizzament e realisar autonomamain lur ideas cun construcziuns simpels. 		
3	3e	<ul style="list-style-type: none"> » enconuschan elements funcziunals e constructivs dal bajegiar e da la concepziun dal spazi (p.ex. izolaziun termica, construcziun da skelet u da travs, partaspazi, object da glich). » san - partind d'ina analisa da la situaziun da spazi, da colur e da material - formular agens basegns per products en il sector d'abitar e realisar quels. 		
	3f	<ul style="list-style-type: none"> » enconuschan materialias, elements funcziunals e constructivs dal bajegiar e da la concepziun dal spazi e san applitgar quels (p.ex. banc da seser, models da chasas). 		
		<i>Mecanica/transport</i>		
ATT.2.B.1		Las scolaras ed ils scolars ...		
1	4a	<ul style="list-style-type: none"> » rimnan experientschas cun objects che rodan, nodan, ballantschan e sgulan. 		
	4b	<ul style="list-style-type: none"> » san experimentar cun construcziuns moviblas (p.ex. rudlera, puntera, paracrudada). » san rimnar experientschas cun levagl e transmissiun da forza (p.ex. ballabaina, martè, zanga). 		NUS.3.1.d NUS.5.1.c
2	4c	<ul style="list-style-type: none"> » enconuschan la funcziun e construcziun da propulsaders e san applitgar tals (motor da bindel elastic, propeller, repulsiun). » s'occupan da basas mecanic-tecnicas e san applitgar quellas funcziunalmain e constructivamain (furmaziuns da caums tar il taiser, roda, rodam). 		NUS.3.1.h NUS.5.1.e NUS.5.1.f
	4d	<ul style="list-style-type: none"> » enconuschan la funcziun e construcziun da propulsaders e san applitgar tals (motor electric). » s'occupan da basas mecanic-tecnicas e san applitgar quellas (transmissiun da forza cun rodam). 		NUS.3.1.h NUS.5.1.e NUS.5.1.f
3	4e	<ul style="list-style-type: none"> » enconuschan maschinas e meds da transport e san construir models da funcziun. 		
	4f	<ul style="list-style-type: none"> » enconuschan regularitads mecanic-tecnicas specificas e san applitgar quellas en products (p.ex. indriz da cumond, regulaziun, transmissiun, transmissiun da moviment). 		

		<i>Electricidad/energia</i>	
ATT.2.B.1		Las solaras ed ils scolars ...	
1	5a	<ul style="list-style-type: none"> » enonuschan reglas da segirezza en l'ir enturn cun electricidad da chasada (bischla da contact) e current a bassa tensiun (batteria). » fan tras il gieu experiments cun funtaunas da glisch (p.ex. chandaila, glisch da giaglioffa). 	FSP - Sanadad NUS.5.2.1a NUS.5.2.1b
	5b	<ul style="list-style-type: none"> » san duvrar in'illuminaziun cun batteria cun ina funcziun d'envidar e da stizzar. » fan experientschas cun la forza dal vent e da l'aua vi d'in exempel (p.ex. roda d'aua fa ir in martè mechanic). 	NUS.5.2.1b
2	5c	» sa fatschentan cun characteristics da circuits electric (diodas traglischantas, circuit da seria e circuit parallel) e san applitgar quels en agens products.	NUS.5.2.1d NUS.5.2.1e NUS.5.2.1f
	5d	» enonuschan accumulatur d'energia e midaders d'energia e san sviluppar products cun quels (batteria u accu, cellas solaras u generatur).	NUS.3.2.d NUS.3.2.e NT.5.2.e NUS.3.2.c
3	5e	» enonuschan characteristics d'apparats che funcziunan cun current a bassa tensiun e san applitgar quels (p.ex. indriz da cumond, robotica, lampa cun diodas traglischantas, termoplegader).	NT.5.2.a NT.5.3.a NT.5.3.b NT.5.3.d
	5f	» enonuschan furmas da metter a disposiziun energia (p.ex. fotovoltaica, implants per producir electricidad cun vent, cun aua, cun chalur) e san integrar elements da quellas en lur products.	NT.4.2.c NT.4.2.d NT.5.2.e NT.4.1.a

ATT.2 | Process e products

C | Elements creativs

1. Las scolaras ed ils scolars san applitgar intenziunadamain ils elements creativs material, surfatscha, furma e color.		renviaments AS - Percepsziun [2] NUS.3.3.a NUS.3.3.b NUS.3.3.c	
<i>Material e surfatscha</i> ATT.2.C.1 Las scolaras ed ils scolars ...			
1	1a	» san perscrutar ils effects da materialias e surfatschas, describer quels en in raquint e chattar analogias latiers (p.ex. grugl, glischant, analogia stoffa da sumbrival/giatter).	
2	1b	» san describer exactamain ils effects da materialias e surfatschas ed eleger cun intenziun per l'agen product.	AF.2.B.1.4b
3	1c	» san giuditgar ils effects da materialias e surfatschas ed applitgar els cun intenziun per concepir agens products.	AF.2.B.1.4c
<i>Furma</i> ATT.2.C.1 Las scolaras ed ils scolars ...			
1	2a	» san differenziar e describer en in raquint furmas, grondezzas, urdens e musters.	MA.2.A.1
2	2b	» san sviluppar e crear furmas e posiziunar ellas cun intenziun sin la surfatscha (p.ex. alingiar, spievlar, sterner, concentrar). » san applitgar intenziunadamain furmas tridimensiunalas en lur products (p.ex. furmas geometricas, organicas, irregularas).	MA.2.A.1
3	2c	» san crear furmas e motifs e posiziunar cun intenziun sin la surfatscha (p.ex. logo, ornamentica). » san applitgar cun intenziun furmas tridimensiunalas (p.ex. furma totala, furma parziala).	MA.2.A.1
<i>Color</i> ATT.2.C.1 Las scolaras ed ils scolars ...			
1	3a	» san differenziar e denominar colurs ed eleger intenziunadamain per incumbensas simplas.	AF.2.B.1.2a
2	3b	» san cumpilar atgnas cumbinaziuns da colurs ed eleger talas per concepir ils products (p.ex. cler-stgir, contrast complementar, contrast qualitativ, contrast quantitativ).	AF.2.B.1.2b
3	3c	» san sviluppar cumbinaziuns da colurs ed applitgar intenziunadamain l'effect da colurs (p.ex. contrast da la sazietaad, analisa dal tip da color).	AF.2.B.1.2c

ATT.2 | Process e products

D | Procedura

1. Las scolaras ed ils scolars san exequir ed applitgar intenziunadamain proceduras manualas.		renviaments AS - Corp, sanada e motorica (1)
<i>Proceduras furmantas: separar</i> Las scolaras ed ils scolars ...		
1	1a	» san explorar las proceduras, applitgar ed exercitar ellas tenor instrucziun: - tagliar, stgarpur, perfurar (palpiri, fieuter, stoffas, stiropor); - resgiar, furar (lattas da lain, lain cruschè).
2	1b	» san explorar las proceduras, exequir ed exercitar ellas cun in'autonomia creschenta ed a moda precisa: - tagliar (chartun, textilias, polistirol, PET); - resgiar, furar (lain lom, materials da lain).
3	1c	» san duvrar ed applitgar las proceduras cun in'autonomia creschenta e cun cleras intenziuns: - tagliar (p.ex. tolas, crennadiras, stoffas da tenda, stresas dublas da stoffa, pelegna); - resgiar, furar (lain massiv, products da metal mezfinids, vaider acrylic).
<i>Proceduras furmantas: transfurmar</i> Las scolaras ed ils scolars ...		
1	2a	» san explorar las proceduras, applitgar ed exercitar ellas tenor instrucziun: - applitgar proceduras che rinforzan il fil (p.ex. nuar, far nuvs sin il det mussader, suernar); - faudar (p.ex. palpiri), raspar, glimar e smerigliar (lain); - modellar (p.ex. sablun, massa da palpiri, arschiglia).
2	2b	» san explorar las proceduras, exequir ed exercitar ellas cun in'autonomia creschenta ed a moda precisa: - glimar, smerigliar (p.ex. materials da lain); - storscher (polistirol), cular (p.ex. zin, gip); - modellar (p.ex. tecnica da plattas).
3	2c	» san duvrar ed applitgar las proceduras cun in'autonomia creschenta e cun cleras intenziuns: - smerigliar, gliscentar (p.ex. materia sintetica); - storscher (tolas, vaider acrylic), pressegiar (materias sinteticas); - modellar, cular (p.ex. tschaira, gip, arschiglia).
<i>Proceduras furmantas: colliar</i> Las scolaras ed ils scolars ...		
1	3a	» san explorar las proceduras, applitgar ed exercitar ellas tenor instrucziun: - cuser a maun (palpiri, textilias); - enguttar, collar, tatgar (palpiri, chartun, lain).
2	3b	» san explorar las proceduras, exequir ed exercitar ellas cun in'autonomia creschenta ed a moda precisa: - cuser (cusadira, urs, borduras, finiziuns, volver); - collar, tatgar (polistirol), struvegiar, rebatter, lutegiar a temperatura bassa.

		renviaments	
3	3c	<p>» san duvrar ed applitgar las proceduras cun in'autonomia creschenta e cun cleras intenziuns:</p> <ul style="list-style-type: none"> - cuser (materialias textilas innovativas, tricots); - collar, tatgar (vaider acrylic, materias sinteticas textilas, vlies); - lutegiar cun temperatura auta u buglir (p.ex. buglir cun gas da protecziun, folia da materia sintetica). 	
<i>Proceduras textilas che furman surfatschas</i>			
ATT.2.D.1 Las scolaras ed ils scolaras ...			
1	4a	<p>» san explorar las proceduras, applitgar ed exercitar ellas tenor instrucziun:</p> <ul style="list-style-type: none"> - fan surfatschas (p.ex. bavrola per far chaltschiel, entretschar, fieutrar, caschar). 	
2	4b	<p>» san explorar las proceduras, exequir ed exercitar ellas cun in'autonomia creschenta ed a moda precisa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - far cun stgaina (p.ex. assa per far chaltschiel), far cun crutsch e taisser. 	
3	4c	<p>» san duvrar ed applitgar las proceduras cun in'autonomia creschenta e cun cleras intenziuns:</p> <ul style="list-style-type: none"> - far cun stgaina (p.ex. far cun stgaina en rudè, far cun stgaina furmas) u far cun crutsch (p.ex. far cun crutsch furmas). 	
<i>Proceduras che transfurman la surfatscha</i>			
ATT.2.D.1 Las scolaras ed ils scolaras ...			
1	5a	<p>» san explorar las proceduras, applitgar ed exercitar ellas tenor instrucziun:</p> <ul style="list-style-type: none"> - caschar, retgamar u surcuser (p.ex. pitg da nufs, pitg da chadaina, pitg da crusch grischun), far fieuter da gugia; - perfurar; - dar si ieli, tschaira, lac (lac d'acril), stampar (p.ex. cun objects chattads), dar si color. 	AF.2.C.1.2a
2	5b	<p>» san explorar las proceduras, exequir ed exercitar ellas cun in'autonomia creschenta ed a moda precisa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - retgamar u surcuser (p.ex. a maun), applitgar (p.ex. materialias textilas); - colurar u tenscher, dar si color transparenta, stampar (p.ex. squitsch da schablona, cun agen bloc da stampa, clisché). 	AF.2.C.1.2c
3	5c	<p>» san duvrar ed applitgar las proceduras cun in'autonomia creschenta e cun cleras intenziuns:</p> <ul style="list-style-type: none"> - retgamar u surcuser (p.ex. maschina da cuser, computer da retgamar) applitgar, mantunar u emplunar, tagliar or (p.ex. quilt); - stampar (p.ex. squitsch da transfer, serigrafia). 	AF.2.C.1.2e

ATT.2 | Process e products

E | Material, iseglia e maschinas

1. Las scolaras ed ils scolars enconuschan materialias, iseglia e maschinas e san duvrar quellas a moda adequata.		renviaments AS - Emprender e reflexiun (7) FSP - Sanadad	
<p><i>Material</i></p> <p>ATT.2.E.1 Las scolaras ed ils scolars ...</p>			
1	1a	» enconuschan materials selecziunads e san esser creativs cun els (palpiri, chartun, lain, arschiglia, stiropor, textilas).	AF.2.D.1.2a AF.2.D.1.2b
2	1b	» san denominar caracteristicas da materialias e duvrar quellas cun intenziun (materials da lain, polistirol, fildarom u filfier, tolas finas, tgirom, materialias textilas).	AF.2.D.1.2d
3	1c	» enconuschan las caracteristicas da materialias e san duvrar quellas a moda adequata (lain massiv, vaider acrylic, products da metal mezfinids, vlies, stoffa da tenda, tessids e tailas, tricots).	AF.2.D.1.2f
<p><i>Iseglia e maschinas</i></p> <p>ATT.2.E.1 Las scolaras ed ils scolars ...</p>			
1	2a	» san duvrar - en correspundenza cun il svilup da lur motorica fina - iseglia ed apparats technics simpels sut instrucziun e surveglianza (forsch, resgia da maun, tanvella, tagliader termic, indriz per fixar sco cludigl, murset u morsa). » san - en quest connex - variar squitsch, forza, sveltezza e perseveranza ed observar la segiezza da lavur.	
2	2b	» san duvrar cun responsabladad, correctamain ed en correspundenza cun lur motorica fina iseglia e maschinas (maschina da cuser, apparats da taisser, resgia da decupar, tanvella ad accu, tanvella da pe).	
3	2c	» san duvrar cun senn da responsabladad iseglia e maschinas e lavurar cun ellas a moda adequata (p.ex. maschina d'overlock, computer da retgamar, maschina da mular circulara, resgia a piz, resgia circulara, fresa per claviglias en furma da lamella).	
	2d	» san tscherner sezs l'iseglia e las maschinas ch'els dovran per elavurar materialias e san ir enturn cun quellas a moda adequata.	

ATT.3 | Contexts ed orientaziun

A | Cultura ed istorgia

1. Las scolaras ed ils scolars san identifitgar objects sco expressiun da differentas culturas ed epocas ed interpretar lur cuntegn simbolic (dals champs tematics gieu/temp liber, moda/vestgadira, construcziun/sectur d'abitar, mecanica/transport, energia/electricitad).		renviaments AS - Orientaziun temporal (3)
<i>Significaziun e cuntegn simbolic</i> Las scolaras ed ils scolars ...		
1	a » san percepir vi d'objects differenzas e parts cuminaivlas tranter il temp da pli baud ed il temp dad oz ubain tranter differentas culturas (p.ex. vestgadira, moda da construir, roda d'aua e da vent). » san declarar il cuntegn simbolic d'objects u interpretar da nov en il gieu (p.ex. curuna, cliniez, spada).	
2	b » enconuschan aspects culturals ed istorics d'objects e san valitar lur significaziun per il mintgadi (p.ex. vestgadira, abitar, gieu, mobilitad, electricitad). » san identifitgar objects en il mintgadi che han in cuntegn simbolic (p.ex. cuvrida-chau, cliniez).	
3	c » san far ina retschertga tar aspects culturals u istorics e preschentar ils resultats respectivs (p.ex. vestgadira, moda, temp liber, maschina, metter a disposiziun energia). » san renconuscher il cuntegn simbolic d'objects da design e tecnica ed interpretar lur effect en il mintgadi (p.ex. cultura da giuventetgna, emblem da marca, logo).	
2. Las scolaras ed ils scolars san chapir svilups technics e manuals e valitar lur impurtanza per il mintgadi.		renviaments AS - Connexs e regularitads (5)
<i>Invenziuns e svilups</i> Las scolaras ed ils scolars ...		
1	a » enconuschan invenziuns da lur mund da viver e san explitgar lur impurtanza (p.ex. guggia, gutta, palpiri).	NUS.5.1.a NUS.5.3.a
2	b » san valitar ils effects d'invenziuns per il mintgadi (p.ex. maschina da cuser, taler, maschina da furar, roda, roda dentada). » san valitar innovaziuns technicas e lur consequenzas (p.ex. accumulaziun d'energia, transfurmaziun d'energia).	NUS.5.3.c NUS.5.3.d NUS.5.3.g NUS.5.3.f
3	c » san chapir e valitar invenziuns e lur consequenzas (p.ex. materialias sinteticas, bionica, metter a disposiziun energia, robotica). » san analisar svilups ed innovaziuns da design e tecnica en lur entretschament e valitar lur effects per il mintgadi (p.ex. computer da retgamar, maschina da CNC, stampader 3D).	

ATT.3 | Contexts ed orientaziun

B | Senn per design e tecnica

1. Las scolaras ed ils scolars san reconuscher connexs economics, ecologics e socials tar la cumpra e l'utilisaziun d'objects.		renviaments FSP - Ambient natiral e resursas
<i>Producziun e persistenza</i> ATT.3.B.1 Las scolaras ed ils scolars ...		
2	a	» enconuschan arguments economics, ecologics e socials tar la cumpra e l'utilisaziun da materialias, materias primas e products (textilias, lain, materials da lain, materias sinteticas).
3	b	» san giuditgar la persistenza da l'explotaziun da materia prima e da la producziun (textilias, mobiglias, electronica).
	c	» san retschertgar infurmaziuns tar connexs economics, ecologics e socials da l'explotaziun da materia prima per ponderar ils avantatgs e dischavantatgs tar la cumpra e l'utilisaziun.
2. Las scolaras ed ils scolars enconuschan la fabricaziun e la dismessa correcta da materialias e san motivar lur utilisaziun.		renviaments AS - Connexs e regularitads (5) FSP - Ambient natiral e resursas
<i>Fabricaziun ed utilisaziun</i> ATT.3.B.2 Las scolaras ed ils scolars ...		
1	a	» san s'exprimer davart l'explotaziun e fabricaziun da differentas materialias che vegnan duvradas en l'instrucziun (palpiri, launa, lain). » san declarar vi d'exempels, pertge che materialias vegnan duvradas en il mintgadi u per projects creativs e co ch'ellas vegnan dismissas correctamain (p.ex. palpiri, vaider, textilias, colur).
2	b	» san describer l'explotaziun e fabricaziun da materialias e trair conclusiuns davart l'utilisaziun en il mintgadi (materials da lain, materias sinteticas, textilias). » san differenziar materialias ed attribuir a tschertas gruppas da dismessa (battaria, colur, dissolvent, med d'illuminaziun, PET).
3	c	» san declarar il process da fabricaziun ed il diever da materialias e valitar tenor criteris da la persistenza (metals, fibras textilias). » enconuschan las materialias che pretendan mesiras da dismessa spezialas e san co ch'ellas pon vegnir utilisadas vinavant u reutilisadas a moda raschunaivla (vestgadira veglia, apparats electronics, materials da lain).
		NT.1.3.a NT.1.3.b NT.1.3.c

3. Las scolaras ed ils scolars san cumparegliar la fabricaziun a maun ed industrialia.		renviaments FSP - Economia e consum
<i>Mastergn ed industria</i> ATT.3.B.3 Las scolaras ed ils scolars ...		
1	a » san cumparegliar e descriver singuls aspects da la producziun a maun cun proceduras industrialas (p.ex. arschiglia e quadrel, launa e fil, cellulosa e palpiri).	
2	b » san cumparegliar products singuls cun products da seria, percorscher e denominar differenzas (p.ex. consequenzas da l'automatisaziun).	
3	c » san contemplar da differentas perspectivias products artisanals u fatgs a moda industrialia e giuditgar els (unicat u product da massa). » san chapir e declerar il connex d'innovaziuns tecnicas e da la midada en la professiun ed en il mintgadi (p.ex. confecziun, via da producziun industrialia).	NT.1.3.a NT.1.3.b NT.1.3.c
4. Las scolaras ed ils scolars san metter en funcziun apparats e products technics dal mintgadi e s'acquistar la savida correspondentia or d'instrucziuns da diever, plans da montascha e da l'internet.		renviaments FSP - Sanadad
<i>Apparats e manipulaziun</i> ATT.3.B.4 Las scolaras ed ils scolars ...		
1	a » san far ir e duvra apparats dal mintgadi a moda adequata e segira (p.ex. pistola da colla chauda, apparat per sientar chavels, metter en ina batteria).	
2	b » san - cun sustegn - metter en funcziun apparats technics e products simpels e s'orientar en l'instrucziun da diever (p.ex. camera digitala e da video, giugaret tecnic, chascha d'experiment).	MI - Retschertga e sustegn d'emprender
3	c » san metter en funcziun a moda segira apparats e products technics sin basa da l'instrucziun da diever e da plans da montascha (p.ex. fier da stirar, montascha da mobiglia, maschina da mastergnant amatur).	NT.1.2.a NT.1.2.b MI - Retschertga e sustegn d'emprender